

## MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TASVIRIY FAOLIYAT TURLARI VA MAZMUNI

**Sadikova Shoista Akbarovna**

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi, professor

**Abdusabirova Laylo Azizjon qizi**

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta'lim) 2-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7393420>

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat turlari, ularning mazmuni, tasviriy faoliyat jarayonida bolalarda aqliy, axloqiy, estetik tarbiya turlarini rivojlantirish, irodaning sifat-lari-boshlagan ishini oxiriga yetkazish, oldiga maqsad qo'yib, o'shani bajarishga tomon intilish, qiyinchiliklarni yengish, o'rtoqlariga yordamlashish kabi xususiyatlar haqida tushuncha, ko'rsatib berilgan.

**Kalit so'zlar:** Tasviriy faoliyat, badiiy ijod, rasm chizish, estetik sezgi, san'at asarlari.

### ВИДЫ И СОДЕРЖАНИЕ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

**Аннотация.** В данной статье рассмотрены виды изобразительной деятельности в дошкольных образовательных организациях, их содержание, развитие умственного, нравственного, эстетического воспитания у детей в процессе изобразительной деятельности, качества воли - довести до конца начатое дело, ставить цель и стремиться к ее достижению, преодолевать трудности, демонстрируется понимание таких особенностей, как помощь ближнему.

**Ключевые слова:** Изобразительная деятельность, художественное творчество, рисование, эстетическая интуиция, произведения искусства.

### TYPES AND CONTENT OF PICTURE ACTIVITY IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

**Abstract.** This article discusses the types of visual activities in pre-school educational institutions, their content, the development of mental, moral, aesthetic education in children in the process of visual activity, the quality of will - bringing the work started to the end, and solving problems. purpose and mission. strives to achieve it, overcomes difficulties, demonstrates understanding of characteristics such as helping others.

**Keywords:** Educational program Fine activity, artistic creation, painting, aesthetic intuition, works of art.

### KIRISH

Respublikamizda maktabgacha ta'lim tizimini qaytadan qurish borasida olib borilayotgan tub ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy islohotlar, amalga oshirilayotgan keng qamrovli ishlar ertangi kunimiz, qolaversa, kelajagimiz egalari bo'lmish yoshlarga ko'rsatilayotgan g'amxo'rlikning yorqin ifodasidir. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 30 sentabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni hamda "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi qaroriga muvofiq bu sohada yangi tizim yaratildi. Yangi vazirlik oldiga maktabgacha ta'lim sohasida yagona davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari davlat va nodavlat tarmog'ini kengaytirish va moddiy-texnik

bazasini mustahkamlash, ularni malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bolalarni qamrab olishni keskin oshirish, ta'lim-tarbiya jarayonlariga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish orqali bolalarni har tomonlama intellektual, ma'naviy-estetik, jismoniy rivojlantirish hamda ularni maktabga tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash vazifalari qo'yildi.

## **ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA**

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son qarorining ikkinchi paragrafida Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish masalasiga alohida e'tibor qaratilgan.

Ushbu konsepsiyasida Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlarni yaratish maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilishning mavjud tartibini qayta ko'rib chiqishni hamda maktabgacha ta'lim xizmatlarini ko'rsatishning zamonaviy usullarini joriy etishni talab qiladi.

Bunda bolalarda Vatanga muhabbat hissini, oilaga, o'z xalqining milliy, tarixiy, madaniy qadriyatlariga hurmat, atrof-muhitga nisbatan ehtiyotkorona munosabatni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilishi lozim[4].

Tasviriy faoliyat – bu bolalarni o'z oldiga qo'ygan maqsadlarini bajarishda tinmay mehnat qilishga undovchi faoliyatdir. Tasviriy faoliyat bolalarga estetik tarbiya berishning asosiy vositasi hisoblanadi. Har bir predmetning katta-kichikligini, rangini, shaklini, fazoda joylashishini ajratish bu estetik sezgining bo'laklari hisoblanadi. Bolalarda estetik sezgining rivojlanishi – rangi, ritmi, proporsiyani chuqurroq sezish bilan bog'liqdir Maktabgacha ta'lim tashkilotida tasviriy faoliyat bo'yicha ishlarni rejalashtirishda asosiy tamoyili, bu tasviriy faoliyatni ta'lim-tarbiyaviy ishning eng muhim bo'limlaridan biri sifatida qarash hisoblanadi.

## **NATIJA**

So'ngi yillarida respublikamizda ta'lim tarbiya sohasida amalga oshirilgan islohotlar va bu borada yaratilayotgan imkoniyatlar nihoyatda kengayib bugungi kunda davlatimiz siyosatining muhim ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Jumladan uzluksiz ta'limning dastlabki bo'g'ini hisoblangan maktabgacha ta'lim sohasining ayni paytdagi rivojlanishi buning yorqin isbotidir.

O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'grisidagi qonunining 8-moddasida "Maktabgacha ta'lim va tarbiya bolalarni o'qitish va tarbiyalashga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan ta'lim turidir" deb belgilab qo'yilgan[3].

Ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish bolalarning rivojlanganligi darajasini va ularning umumiy boshlang'ich ta'limga tayyorligini, shuningdek, ularning ijtimoiy, shaxsiy, hissiy, nutqiy, jismoniy va ijodiy rivojlanishini baholash asosida amalga oshirilishi lozim.

## **MUHOKAMA**

Maktabgacha ta'limning vazifasi bolalarni xalqning boy milliy, madaniy-tarixiy merosi va ma'naviy axloqiy jihatdan tarbiyalash: bolalarda milliy vatanparvarlik hislarini shakllantirish, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish ehtiyojini, o'qishga intilish moyilliklarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta'lim jarayoniga tayyorlash, bolalarning tafakkurini rivojlantirish, o'zining fikrini mustaqil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish, bolalarning

jismoniy va ruhiy sogʻligini taʼminlashdan iborat. Asosiy maqsadlardan yana biri zamonaviy tasviriy sanʼat orqali bolalardagi qobiliyat xamda imkoniyatlarni aniqlab, ularni toʻgʻri shakllantirish va yuzaga chiqarishdir.

“Maktabgacha taʼlim sohasida ana shunday ulkan islohotlarni hayotga joriy etish biz uchun ham qarz, ham farzdir. Qanchalik qiyin boʻlmasin, bu tarixiy vazifani amalga oshirishimiz shart va uni barchamiz birgalikda albatta bajaramiz”[1].

Maktabgacha taʼlim tashkilotida tasviriy faoliyat mashgʻulotlarini rejalashtirish va hisobga olish zarur. Tasviriy faoliyat boʻyicha ishni maʼlum bir vaqtga rejalashtirishda, shu davrda faoliyatning boshqa turlari boʻyicha amalga oshiriladigan taʼlim-tarbiyaviy ishlarni ham nazarda tutmoq lozim. Tasviriy faoliyat boʻyicha mashgʻulotlarni rejalashtirishda, albatta tasviriy faoliyat mashgʻulotlari oʻrtasida oʻzaro bogʻliqlikni ham hisobga olmoq zarurdir. Tasviriy faoliyatning har bir turi oʻziga xos vazifalarni hal etadi, ammo qanday boʻlsa-da, ularni bir yoʻnalish, maqsad boʻyicha (tevarak-atrof, hayotning xilma-xil, oʻziga xos koʻrinishlardagi tasviri) birlashadilar. Tasviriy faoliyat boʻyicha ishni rejalashtirishda tarbiyachi, albatta har bir turdagi mashgʻulotlar soniga qatʼiy rioya qilishi lozim. Tasviriy faoliyat boʻyicha mashgʻulotlarni rejalashtirish, yuqoridagilardan tashqari, mashgʻulot qanday materiallar bilan oʻtkazilsa, maqsadga muvofiq boʻlishini ham tarbiyachi nazarda tutmogʻi lozim. Tasviriy faoliyat mashgʻulotlari – bu rasm chizish, loy, applikasiya, qurish-yasash mashgʻulotlaridir. Bu mashgʻulotlar maktabgacha taʼlim tashkilotining barcha guruhlarida aniq bir vaqtda, kun tartibi asosida uyushtiriladi. Hamma faoliyatlar uch qismga boʻlinadi: – mashgʻulotning boshlanishi–topshiriqni tushuntirish; – mashgʻulotning borishi–topshiriqni bolalar tomonidan bajarilishi; – mashgʻulotning yakuni–bolalar bilan bajarilgan topshiriqni tahlil qilish. Maktabgacha taʼlim tashkiloti rasm faoliyatini sanʼat markazlarida rejalashtiriladi[9].

Tasviriy sanʼatning oʻziga xos murakkabliklarini tushunib, uning nozik qirralarini maktabgacha yoshdagi bolalarga ulashish mahoratiga ega boʻla oladigan tarbiyachilarni etishtirib chiqarish vazifasi turibdi. Maktabgacha taʼlim muassasalarida tasviriy faoliyat vositasida bolalarning estetik qobiliyatlarini shakllantirishda tarbiyachining oʻrni beqiyos. U chuqur bilim va yuqori malakaga ega boʻlishi, buning uchun muntazzam ravishda oʻz ustida ishlashi, oʻzining ilmiy nazariy saviyasini tinimsiz koʻtarishi, ilgʻor tajribalarga tayanishi kerak. Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida rasm chizishga oʻrgatish 3 yoshdan boshlanadi. Bu davrda bolalarni tasviriy faoliyatga tayyorlash davri hisoblanadi. Bu davrda bolalar qalamni ushlab va qogʻoz ustida yuritishga oʻrganadi. Lekin bu prosesda rivojlanmaydi, bola qalamni toʻgʻri ushlabni bilmaydi, tarbiyachi asta sekin toʻgʻri ushlabga odatlantiradi, bolani bajarayotganligini emas balki, qalamning harakatini uning uchi bilan qogʻoz betiga taqillatishi qiziqtiradi. Qalam bilan toʻgʻri turli xil shtrixlar, nuqtalar chizadi, qogʻoz betida turli harakatlar qiladi, keyin sodda chiziqlar asta sekin murakkablashadi.

Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida tasviriy faoliyat mashgʻulotlarda bolalar asosan amaliy ish bajaradilar, sanʼat asarlarini bilan rasimga qarab hikoya qilish, maktabda esa tasviriy sanʼatning turlari rang tasvir, grafik, xaykaltaroshlik va dekorativ sanʼat asarlari bilan yanada chuqurroq tanishadilar. Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida tasviriy faoliyat mashgʻulotlari xilma-xildir: rasm chizish, loy, applikasiya, qurishyasash mashgʻulotlari xisoblanadi. Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida keltirilgan faoliyatlarning hammasiga katta ahamiyat beriladi. Boshlangʻich sinflarda taʼlim- tarbiya masalalarining muvaffaqiyatli xal etilishi, maktabgacha taʼlim tashkilotlarida olib boriladigan tasvirlash faoliyatlari bilan uzviy ravishda olib boriladi [7].

Bolalar guruhdagi olib boriladigan tasviriy faoliyatlarda, qalam hamda mo'yqalamdan erkin foydalanishga o'z xarakterini va qo'l kuchini idora etishga o'rganadilar. Bu esa, malakani egallash, bolalarda qo'lini engil, erkin bir tekisdagi xarakat qilish xususiyatlarini rivojlantiradi. Bolalar turli shakl, kattalik, proporsiyadagi predmetlarni chizish jarayonida predmetning ish xususiyatiga karab yo'nalishni saqlash zarurligiga, predmetning kattaligiga mos ravishda xarakatlanishga o'rganadilar. Maktabgacha ta'lim muassasalarida olib boriladigan tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida materialdan tartibli foydalanishga, ularni toza saqlashga, faqat zarur materiallardan hamda ularni ishlatish yo'llarini rejalashtirishga o'rganadilar. Bu faoliyatlar bolalarda diqqatni va ko'rish xotirasini rivojlantiradi. Shunday qilib, tasviriy faoliyatlarda bolalardagi badiiy did va ijodiy qobiliyatlar o'sadi va bu orqali maktabda o'qishga tayyorlanib boriladi. Chunki bolalar predmetlar bilan uzviy bog'lanadilar, ularning o'ziga xos sifatlari, shakli, rangi, kattakichikligi bilan tanishadilar, ularni farqini, o'xshashligini aniqlaydilar, bu esa, bolalarni sensor tarbiyalashga, ko'rgazmali, obrazli fikr yuritishga imkon beradi.

## **XULOSA**

Xulosa qilib aytganda tasviriy faoliyat maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama tarbiyalashda katta ahamiyatga egadir. Rasm chizish, loydan buyumlar yasash va applikasiya - bu tasviriy faoliyat turlari bo'lib, ularning asosiy vazifasi-tevarak atrofni obrazli aks ettirish hisoblanadi. Tasviriy faoliyat jarayonida bolalarda irodaning sifatlari-boshlagan ishini oxiriga yetkazish, oldiga maqsad qo'yib, o'shani bajarishga tomon intilish, qiyinchiliklarni yengish, o'rtoqlariga yordamlashish kabi xususiyatlar tarbiyalanadi. Shunday qilib, tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida bolalardagi badiiy did va ijodiy qobiliyatlar o'sadi va bu orqali maktabda o'qishga tayyorlanib boriladi. Chunki bolalar predmetlar bilan uzviy bog'lanadilar, ularning o'ziga xos sifatlari, shakli, rangi, katta kichikligi bilan tanishadilar, ularni farqini, o'xshashligini aniqlaydilar, bu esa, bolalarni sensor tarbiyalashga, ko'rgazmali, obrazli fikr yuritishga imkon beradi. Tasviriy faoliyat bolalarni axloqiy tarbiyalaydi. Bolalar ishlarida o'z hayotida, jamiyatda bulayotgan voqea-xodisalarni aks ettiradilar, ulardan mamnun bo'ladilar, xayajonlanadilar. Tasviriy faoliyat jarayonida bolalarda irodaning sifatlari-boshlagan ishini oxiriga etkazish, oldiga maqsad qo'yib, o'shani bajarishga tomon intilish, qiyinchiliklarni engish, o'rtoqlariga yordamlashish kabi xususiyatlar tarbiyalanadi. Jamoa ishini yaratish jarayonida bolalarga bir-biriga yordam, kelishib ishlash kabi sifatlari ishni baholash jarayonida, ularda o'rtoqlarining ishga nisbatan real munosabatda bo'lish, to'g'ri baxolash, o'z ishidan va o'rtoqlarining ishidan xursand bo'lish kabi axloqiy sifatlar shakllanadi.

## **REFERENCES**

1. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 25 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi
2. Mirziyoyev Sh.M. Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida. 05.04.2018 y. PQ-3651.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi Qonuni O'RQ-637-coh 23.09.2020. 8-moddasi
4. "Maktabgacha ta'limni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" Xalq so'zi gazetasi 30.09.2020
5. Ishmuxamedov R.J., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar.T.: "Nihol" nashriyoti, 2013, 2016.
6. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari. Toshkent 2018 yil ( Maktabgacha ta'lim vazirligi)
7. Mamirova Z.U., Niyozova G.B. "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish" Science and Education" Scientific Journal January 2021 / Volume 2 Issue 1
8. .Sodiqova Sh.A. "Maktabgacha pedagogika". T.: Tafakkur bo'stoni, 2013
9. Nurmatova M.Sh. Xasanova Sh.T. "Rasm buyum yasash va bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish metodikasi". "Cho'lpon", T.:2010y.
10. Ilm yo'li" variativ dastur, Toshkent 2019